

Το πανηγύρι του τρύγου στην Αίνο

Η ημέρα της Υψώσεως του Σταυρού (14 Σεπτεμβρίου) αποτελεί σταθμό για τις αγροτικές ασχολίες. Τότε σε πολλά μέρη τελειώνουν οι μισθώσεις των βοσκών και των εργατών. Σύμφωνα με την παροιμία `` του Σταυρού σταύρωνε και σπέρνε``, οι χωρικοί, που προετοιμάζονται για τη σπορά, την ημέρα αυτή στέλνουν στην εκκλησία πολυσπόρια για να ευλογηθούν από τον παπά. Όταν πρόκειται να σπείρουν, ανακατεύουν τον ``λειτουργημένο σπόρο`` με τον σπόρο τους λέγοντας `` έλα Χριστέ μου και Παναγιά μου η ώρα η καλή ``. Με τον βασιλικό της Υψώσεως του Σταυρού (σταυρολούλουδο) και με τον αγιασμό οι νοικοκυρές κάνουν προζύμι.

Τον μήνα του Σταυρού από τη μια μεριά είχαν το ``μπερεκέτι του ψαριού μα και πε ντην άλληνα ήτανε κι άλλο μπερεκέτι του σταφυλιού που γάλια-γάλια ρίμαζε (ωρίμαζε) κι έφτανε ο καιρός να τρυγίσουν...``.

Τον μήνα του Σταυρού αντηχούσε η Ελληνική ύπαιθρος από τραγούδια του τρύγου και των πανηγυριών.

Ας κάνουμε ένα φανταστικό ταξίδι ως την πολιτεία με τις βυζαντινές εκκλησίες και το περήφανο κάστρο. Ως την αξέχαστη πολιτεία, που το όραμά της, λουσμένο απ' τ' αχνό γαλάζιο φως του ουρανού, αναδύεται συχνά από τη σμαραγδένια απεραντοσύνη της θάλασσας της Αλεξανδρούπολης, εκεί όπου φώλιασαν ξεριζωμένοι Αινίτες, που τη νοσταλγούν καθημερινά όταν ξεχωρίζουν τις ακτές της σκλαβωμένης τους πατρίδας κάθε νύχτα, όταν διακρίνουν να τρεμοσβήνουν τα φώτα από όσα σπίτια τους μένουν ακόμα όρθια... Ας πετάξουμε με τα φτερά της φαντασίας για να συναντήσουμε στη *Λίμνη των Νυμφών* τις ασπροντυμένες νεράιδες των αινίτικων παραμυθιών που θα μας οδηγήσουν στους τόπους όπου οι πρόγονοί μας άφησαν ένα κομμάτι από τον εαυτό τους . Ας ξαναζωντανέψουμε ξεθωριασμένες εικόνες από την παραδοσιακή ζωή της Αίνου μας.

Νάτες οι Μπρίσκες που τις έφεραν οι πανηγυριώτες από την Κεσσάνη, να τα βοϊδάμαξα, που ξεκινούσαν της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος για να ξεχυθούν στα καταπράσινα αμπέλια της Δρακοντίνας και να κόψουν για πρώτη φορά σταφύλια. Στην Αίνο συνήθιζαν του Σταυρού να πηγαίνουν ομαδικά στα αμπέλια. Το πρώτο τσαμπί το πήγαιναν στην εκκλησία. Θαρρείς κι ακούγεται ο αντίλαλος από το ρυθμικό τραγούδι τους :

Μαλαματένιος αραμπάς, ντεγκίλια ασημένα

Και τα χαϊβάνια που τραβούν αγγελοκαμωμένα...

Θαρρείς και αντηχούν ακόμα τα γέλια και οι καζούρες. Οι κοπέλες έλεγαν στον Γιάννη της συντροφιάς :

*Έλα Γιάννη Τουρογιάνν`
Τα` άντερα σ` μες` στο τγάν`
Τα τγανίζ` η πεθερά σ`
Και τα τρώνε τα παιδιά σ`*

Και τα σκυλοκούταβα σ` .

Κι εκείνος πειστωμένος έλεγε:

Όχι δεν έρχομαι.

Τότε απαντούσαν περιπαιχτικά οι κοπέλες :

Οχιά και ταραχιά και τα` αράπ` ο ζεύλαρος.

Γινόταν συναγωνισμός ποια παρέα θα έλεγε τα καλύτερα περιγελαστικά τραγούδια όπως :

*Τα Καταντιανά κορίτσια κάνανε αναφορά
Και πήγαν στο Δεσπότη και γυρεύαν παντρεία.
Κι ο Δεσπότης τα λαλούσε : λάβετε υπομονή
Να ρωτήσω και να μάθω πούναι οι καλοί γαμπροί.
Ένας παίζει το μπιλιάρδο, γι άλλος παίζει τα χαρτιά
Γι άλλος κάνει σαραφλίκι με τα κάλπικα φλουριά.
Οι άντρες έλεγαν για να πειράξουν τις γυναίκες:
Μια γυναίκα προκομμένη, επιτήδεια η καημένη
Τη Δευτέρα και την Τρίτη έπαιζε με το Δημήτρη
Την Τετάρτη και τη Πέφτη σιάζονταν στον καθρέφτη
Την Παρασκευή Σάββατο έπεφτε κι εκοιμάτο
Και τη Κυριακή ερώτα : ``Κάντε κορίτσια ρόκα;``*

Το πανηγύρι ήταν μια ευκαιρία για να συναντηθούν οι ερωτευμένοι, που έλεγαν δίστιχα ανάλογα με την εορτή:

*Εσύ `σαι το σταφύλι και γω το τσάμπουρο
Φίλα με συ στ` αχείλι και γω στο μάγουλο.*

Στου Παλατίνι το ρέμα (Αίνος), μετά τις Τρεις Βρύσες, συγκεντρώνονταν και έτρωγαν οι πανηγυριώτες τηγανιτά ή κολτά (αλμυρά) ψάρια με караλαχανά σταφύλια για σαλάτα, πίτες, χέλια. Αυτό δηλώνει το παρακάτω δίστιχο:

*Να φας αχέλι της Μπαρρούς
Να πιείς κρασί της Μάκρης
Και να φιλήσεις Νίτισσες
Ξανθές και μαυρομάτες.*

Οι Αινίτες έπιναν πολύ κρασί, καθώς λέγεται, πολλοί μπορούσαν να πιούν μισό μέτρο, δηλ. 3-4 οκάδες. Κάθε μέτρο χωρούσε 3 μπόρτσες, δηλ. 7 οκάδες περίπου. Με το πιτό το κέφι άναβε:

*Νένα, Νένα, Νένα να φάμε πατσαδέλι
Να πιούμε και κρασί...*

Οι μερακλήδες τραγουδούσαν:

*Τρεις χάρες σ` έδωσε ο Θεός
Σαν την Αγία Τριάδα:
Τα κάλλη και την ομορφιά
Και την καλογνωμάδα...*

Οι οργανοπαίχτες (έπαιζαν βιολί, κλαρίνο, λύρα, ούτι και την πατροπαράδοτη ταραμπούκα) άρχιζαν τα προανακρούσματα, συνθέσεις της στιγμής βγαλμένες από τους σκοπούς που θα τραγουδούσαν, κι οι πανηγυριώτες το έριχναν στο χορό.

Συρτός :

*Ποιος είδε πράσινο δεντρί
Δαχτανοφρύδα και μικρή
Νάχει στη ρίζα βρύση
Ποιος να πιεί και να γεμίσει
Και να μη ζαναγυρίσει.*

Χασάπικος :

*Ψαράκια τηγανίζεις κάτω στο μαγερειό
Άφστα να καγούνε κι έβγα να σε ιδώ.*

Αντικριστός :

*Από ξένο μέρος κι από μακρινό
Ήρθε ένα κορίτσι δώδεκα χρονώ.
Με τις μαργιολές μου το μαργιόλεψα
Και στα γόνατά μου το εκάθισα...*

Διασκεδαστικά ήταν τα κορακίστικα τραγούδια όπως :

*Μέγγε στέγγε λέγγε
Η πέγγε θέγγε ράγγα μούγγου (Μ` έστειλε η πεθερά μου)
Νάγγα διάγγα βόγγο
Στο πάγγα νέγγα γύγγι ρίγγι (να διαβώ στο πανηγύρι)*

Μα κάποτε έφθανε η ώρα του γυρισμού. Οι κοπέλες τραγουδούσαν :

*Αστροφεγγιά στον ουρανό κι ασημένια ώρα
Απ` τους κάμπους φεύγομε και πάμε μεσ` στη Χώρα...*

Οι δραστηριότητες του τρύγου κρατούσαν όλο τον μήνα του Σταυρού. Νύχτα ακόμα ξεκινούσαν τα βοϊδάμαξα. Μπρος στον αραμπά καθόταν η φαμίλια και στο πίσω μέρος έκαναν μπουλμάδες (χωρίσματα) με δυο σειρές κοφίνια κι ανάμεσά τους στερέωναν την καλαμωτή για να τη γεμίσουν κι αυτή με σταφύλια. Οι τρυγητές δούλευαν με κέφι, πειράγματα, γέλια, τραγούδια κι ευχές. Ο πατέρας έλεγε στον δουλευτάρη γιο του: *νάχεις την ευχή μου από τα είκοσί μου νύχια.*

Όταν πια μάζευαν τη σοδειά, συντροφιάς - συντροφιάς ξεκουράζονταν στου Παλατινή το ρέμα. Έτρωγαν το κεντινό που το έλεγαν *καφαλί* και συναγωνίζονταν ποιος θα έλεγε το πιο πετυχημένο αστείο. Οι Αινίτες, άντρες και γυναίκες, ήταν γνωστοί για τις φάρσες τους. Σαν παράδειγμα αναφέρουμε την περίφημη **καβουρόπιττα !**

Ένας ξένος ρώτησε κάποιο Αινίτη καθώς θαύμαζε τα καβούρια της Λαμπρής :

- Τι τα κάνετε αυτά;

Κι ο Αινίτης που βρήκε ευκαιρία για καλαμπούρι, απάντησε :

- Καβουρόπιττα. Και του έδωσε τη συνταγή : Στρώνεις στον ταβά ζυμάρι κι από πάνω ρίχνεις τα καβούρια και τα βάζεις στο φούρνο. Εύκολο και νόστιμο φαγητό !

Ο ξένος ακολούθησε τη συνταγή. Όταν όμως άνοιξε το φούρνο για να βγάλει τον ταβά, τον βρήκε αδειανό. Τα ζωντανά καβούρια είχαν φύγει εγκαίρως.

Οι παλιές νοικοκυρές διηγούνται τη φάρσα του *ανάλατου πελτέ*. Μια νύφη δεν ήξερε πως γίνεται ο κυδωνοπελτές. Σκεφτόταν αν έπρεπε να βάλει αλάτι. Δεν ήθελε όμως να πέσει και να ρωτήσει την πεθερά της. Καθώς λοιπόν έπιναν καφέ της είπε : *βλέπεις σαν ανάλατος πελτές κάθομαι !* κι η πονηρή πεθερά απάντησε : *βάλτου και λίγο αλάτι !* Και η νύφη έπεσε στην παγίδα...

Αυτά και άλλα πολλά αστεία, αθώα στην αρχή που γίνονταν όμως αλμυρά αργότερα με τη βοήθεια του κρασιού και του τσίπουρου, έλεγαν οι μεγάλοι. Οι νέοι είχαν τις έννοιες της ηλικίας τους και τα παιδιά τα παιγνίδια τους. Όπως σε όλες τις συναναστροφές έτσι και δω στην ξεκούραση μετά τον τρύγο, τα *ζαχαρτά* (ζαχαρωτά) με την *μπιήτα* (χαρτάκι με στιχάκια) ήταν περιζήτητα. Όχι μόνο για τη γεύση των ζαχαρωτών αλλά και για να διαβάσει ο καθένας τι έγραφε το χαρτάκι του. Με το χορό και τα τραγούδια *οι μπιήτες* σκορπούσαν κέφι και συγκίνηση. Αναφέρουμε παρακάτω ορισμένα δίστιχα :

*Μ`εφίλησες κι αρρώστησα, φίλα με για να γιάνω
Και πάλι ξαναφίλα με μη πέσω και πεθάνω.*

*Αγάπησα νάχω ζωή, μα γω ζωή δεν έχω
Σα κλήμα με κλαδεύουνε και κλαδεμό δεν έχω.*

*Άσπρο σταφύλι ροζακί, γεμάτο με γλυκάδα
Φαρμάκι που με πότισες τούτη την εβδομάδα.*

*Αλησμονώ και χαίρομαι, θυμούμαι και λυπούμαι
Που πέρασαν τα νιάτα μου, τούτο παραπονούμαι.*

*Ω ! πικραμένη μου καρδιά παρ` το ποτήρι πιέτο
Γιατί πολύ υπόφερα για μια αγάπη φέτο.*

Το σούρουπο οι φαμίλιες ανέβαιναν στα βοϊδάμαξα για τον γυρισμό. Τότε οι καλλίφωνοι τραγουδούσαν τους σκοπούς του αποχαιρετισμού :

*Την καλησπέρα σούφερα δώσ` μου την καληνύχτα
Εγώ δουλειά δεν είχα δω μόνο για σένα ήρθα..*

Σα ν` ακούγεται ακόμα ο απόηχος :

*Το πανηγύρι χάλασε κι η αγάπη μου διαβαίνει
Αφήστε με να την ιδώ γιατί η ψυχή μου βγαίνει..*

*Καλησπερίζω δυο ψυχές μάνα και θυγατέρα
Τη μάνα λένε πέρδικα τη κόρη περιστέρα.*

*Μπαρμπούνι μου θαλασσινό κι ολόχρυσό μου ψάρι
Να σε χαρεί η μανούλα σου κι αυτός που θα σε πάρει.*

Στην Αίνο υπήρχαν διάφορες ποικιλίες σταφυλιών, όπως ο *καραλαχανάς*, μαύρο στρογγυλόρωγο με τρυφερή φλούδα, *το κόκκινο ή ντενεδένιο*, ίσως προερχόταν από την Τένεδο, *το αιτονύχι*, άσπρο με μυτερή ρώγα, όχι τόσο γλυκό όπως τα παραπάνω αλλά πολύ γερό και νόστιμο, *το μαυράκι*, με γερή φλούδα.

Για να διατηρήσουν περισσότερο καιρό τα σταφύλια, τα κρεμούσαν από τα ταβάνια. Συνήθως διατηρούσαν *μαυράκι* και *αιτονύχι* που άντεχαν περισσότερο. Τα κρασιά της Αίνου ήταν φημισμένα, μπρούσκα, γλυκά, γλυκόμπρουσκα. Οι Αινίτισσες φύλαγαν για το χειμώνα κιούπια με μούστο. Τον έβραζαν και για να μείνει γλυκός έβαζαν για είκοσι τέσσερις ώρες ένα σακουλάκι με *χαρδάλι* (σινάπι κοπανισμένο). Σε καλοβρασμένο μούστο διατηρούσαν τσαμπιά σταφύλια, κυρίως από την ποικιλία *μαυράκι*. Φύλαγαν επίσης πετιμέζι και ρετσέλι. Το τελευταίο γινόταν από διάφορα φρούτα της εποχής που μερικές τα βουτούσαν και σε ασβεστόνερο. Τα συνηθισμένα φρούτα για το ρετσέλι ήταν τα κυδώνια, τα σύκα, το κίτρινο κολοκύθι που λεγόταν *μπαλκαμπάκι*, η λέξη είναι τούρκικη και σημαίνει γλυκό κολοκύθι.

Με τον μούστο έκαναν *μουσταλευριά*, *μουστοτραχανά*, *κατσιβέλικο χαλβά* και *μουστολαμπάδες*.

Ο **μουστοτραχανάς** γινόταν με μούστο και σιμιγδάλι ενώ η **μουσταλευριά** με μούστο και νισεστέ.

Ο **κατσιβέλικος χαλβάς** γίνεται με βούτυρο, νισεστέ και μούστο. Παίρνει σκούρο χρώμα γι' αυτό λέγεται έτσι.

Ο **νισεστένιος χαλβάς** γίνεται με βούτυρο, ζάχαρι, νισεστέ και νερό.

Ο νισεστές γίνεται από εκλεκτό στάρι. Τον βάζουν σε πήλινα δοχεία (καβανόζια) με νερό, που τα αφήνουν στον ήλιο σκεπασμένα με τουλπάνια. Μόλις σκάσει καλά το στάρι το αδειάζουν σε σκάφη και αφού κυλήσουν επάνω του ειδική σιδερένια μπάλα, τον βόλο, χωρίζουν τη φλούδα και μαζεύουν το χυλό. Τον βάζουν σε καθαρή σκάφη, που τη σκεπάζουν με τουλπάνι επί μήνες. Όταν ξεραθεί ο χυλός τον τρίβουν πάλι με τον βόλο για να γίνει λεπτή σκόνη.

Από τις παροιμίες για τον Σεπτέμβριο που ο λαός μας αποκαλεί επίσης Τρυγητή ή Τρυητή, Σταυριάτη, Σταυριώτη, Πετμεζά, Σποράρη, Τρυγονά, Ορτυκολόγο, Αρχιχρονιά, Κυνηγό, Χινόπωρο, αναφέρουμε :

- *Το Σεπτέμβρη τα σταφύλια, τον Οκτώβρη τα κουδούνια.*
- *Αν βρέξει ο Τρυγητής, χαρά στον τυροκόμο.*
- *Τον Τρυγητή τα` αμπελουργού πάνε χαλάλι οι κόποι.*
- *Το τραγούδι με τον τρύγο, το Δεκέμβρη παραμύθι.*

- *Τον Σεπτέμβρη σtάρι σπείρε και σε πανηγύρι σύρε.*

Βιβλιογραφία :

Καλ. Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, *Λαογραφικά Θράκης* (τόμος Α'), Αθήνα 1979
Αφηγητές: Δέσποινα Ζαχαρίου-Πολίτη, Ηλίας Γιορδαμλής, Άννα Αποστολίδου.